

IZA KULISA AKCIJE SPAŠAVANJA BLAGA

TAJNA

ZAGREBAČKOG

APOLONA

U potresu
najoštećeniji
predmet iz
Arheološkog
muzeja kip je
nagog mladića

**Restauratorima je trebalo
više od godinu dana da ga
sastave. Ali ostaje jedno
veliko pitanje...**

ROMINA PERITZ

Gotovo 200 predmeta iz zagrebačkog Arheološkog muzeja stradalo je u potresu, od kojih je njih stotinjak zahtijevalo opsežnije restauratorsko-konzervatorske radove. Prema riječima ravnatelja tog muzeja Ivana Radmana-Livaje, najviše su stradale grčke vaze, rimski kameni spomenici te pretpovijesni keramički predmeti uz nekoliko egipatskih kamenih spomenika, rimskih keramičkih, staklenih i brončanih posuda, jednu rimsku olovnu figuricu i par keramičkih svjetiljki.

Od svih predmeta najteže je bio oštećen mramorni kip nagog mladića, poznatog kao Apolon ili

Diomed, koji je bio izložen u stalnom postavu Antičke zbirke na drugom katu muzeja. Uslijed pada s postamenta skulptura je slomljena na veći broj fragmenata različite veličine pri čemu su neki od lomova nastali na mjestima ranijih restauratorskih zahvata dok se u slučaju ostalih oštećenja radilo o sasvim novim lomovima.

Restauracija ove skulpture trajala je nešto više od godinu dana, a odvijala se u konzervatorsko-restauratorskoj radionici u Klisu tvrtke Kvinar d.o.o. pod stručnim nadzorom Odsjeka za kamenu plastiku Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Splita.

"Budući da laboratorij Arheološkog muzeja u Zagrebu u vrijeme nakon potresa nije imao mogućnost konzerviranja i restau-

riranja većih kamenih skulptura, odlučeno je da se u rujnu 2022. godine provede postupak jednostavne nabave za sanaciju tri najoštećenija kamena spomenika, uključujući i kip Apolona", kaže za Jutarnji list Damir Dorčić, voditelj konzervatorsko-restauratorskog odjela AMZ-a.

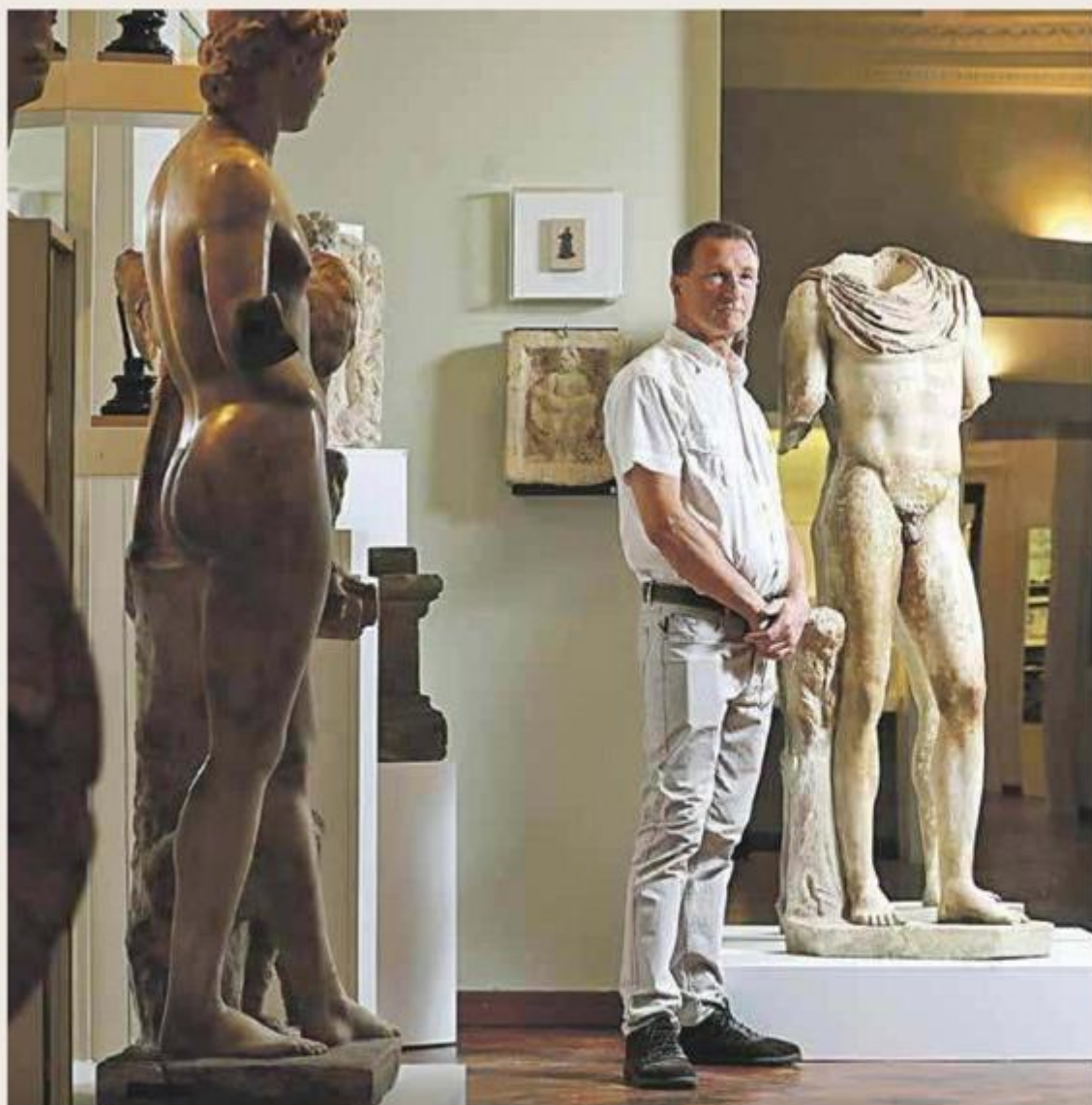
Portret Livije

Restauracija Apolona, tumači, uključivala je dokumentiranje zatečenog stanja i oštećenja na spomeniku, konzervatorsko-restauratorska istraživanja, mehaničko, kemijsko i lasersko čišćenje površine uz očuvanje izvorne patine i tragova boje, uklanjanje starih restauratorskih materijala i umetaka, spajanje slomljenih dijelova i ugradnja novih inox trnova, popunjavanje pukotina i oštećenja te izrada rekonstrukcija nedostajućih dijelova, uvažavajući načelo minimalne intervencije te tonsko ujednačavanje rekonstruiranih dijelova (retuš).

Mramorna skulptura nagog

**OD GOTOVO 200 PREDMETA,
NJIH STOTINJAK ZAHTIJEVALO
JE OPSEŽNIJU RESTAURACIJU**

Evidencijski broj / Article ID: 21108109
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

Konzervator Damir Doračić pokraj restauriranog antičkog kipa Apolona ili Diomeda koji je otkriven u 19. stoljeću blizu crkvice sv. Dujma u Solinu. Reljef Silvana (desno), kip Viktorije (dolje desno) i keramičke posude iz pretpovijesne zbirke (dolje) neki su od teže stradalih predmeta iz Arheološkog muzeja

mladića otkrivena je, inače, između 1820. i 1825. godine kraj crkvice sv. Dujma u Solinu, jugozapadno od Manastirina, a u Arheološki muzej u Zagrebu dospjela je 1870. godine, iz ostavštine Vicka Solitra u Splitu.

Skulptura je u muzej pristigla slomljena na više mjesta, neki su dijelovi skulpture u potpunosti nedostajali, među ostalim glava s vratom, na koju je neko vrijeme bila nasadena ženska glava. I taj se portret čuva u muzeju, kako se navodi u tekstu o kipu na stranici AMZ-a, te je vjerojatno riječ o portretu carice Livije, koja kipu nije pripadala. I nagi mladić i ženska glava odaju ranoklasične uzore i prema dostupnim podacima, ističu u muzeju, otkrivene su zajedno.

Sve je dijelove ove skulpture potom sastavio O. König, profesor kiparstva u Beču, pod nadzorom slavnog klasičnog arheologa, prof. Alexandra Conzea. Arheolozi nisu posve sigurni, međutim, da kip predstavlja boga Apolona.

NENAD CAMBI SMATRA DA BI SE MOGLO RADITI I O CARSKOM KIPU ILI, PAK, PRIKAZU GRČKOG JUNAKA DIOMEDA

Izvorno je u stručnoj literaturi interpretiran kao Apolon, premda nema vidljivih sačuvanih Apolonovih atributa, ističu iz AMZ-a.

Vrhunski proizvod

"Najbliža analogija je skulptura, nažalost također bez glave, koja se interpretira kao idealni Hermesov statuarni tip, u tradiciji kasnopolikletovskih mladića (Poliklet - grčki kipar i teoretičar iz Arga). Akademik Nenad Cambi, interpretirajući skulpturu, istaknuo je da bi moglo biti riječ i o carskom kipu, imajući u vidu rupu za nasad glave, ili pak o prikazu grčkog junaka Diomeda, čiji je kult bio popularan na Jadranu."

Ono što je sigurno, međutim, kako zaključuju, sudeći po stilizaciji i vještoj doradenosti u svim,

Ravnatelj Arheološkog muzeja u Zagrebu Ivan Radman-Livaja

pa i najintimnijim pojedinostima skulpture, jest da je riječ o vrhunskom proizvodu, odnosno importu iz rimskih radionica, koji možemo datirati u vrijeme kasne Tiberijeve ili rane Klaudijeve vladavine.

"Figura nagog mladića uspravnog je stava, približno prirodnih ljudskih dimenzija, s težištem na

desnoj nozi, dok je lijeva u blagom iskoraku prema naprijed. Odjeven je samo u hlamidu, koja je povrh desnog ramena pričvršćena velikom okruglom kopčom. U naborima odjeće naziru se ostaci grimizne boje, kojom je hlamida izvorno bila obojena. Spuštena desna ruka spojom je prečkom bila vezana uz odgovarajuće bedro, a u njoj se možda nalazila lovorova grančica, ako je uistinu riječ o Apolonu, dok bi u lijevoj ruci bili luk i strijela. Uz desnu nogu nalazi se lovorovo stablo. Skulptura je nadasve elegantna - vitkog tijela i izduženih nogu - ali mladić je ipak naglašene muskulature", kažu arheolozi o ovom kipu uz naglasak da je skulptura ovako iznimne kvalitete dokaz da su kopije klasičnih grčkih kipova počele pristizati u Dalmaciju već koje desetljeće nakon što se ondje stabilizirala rimska vlast.

Najveći dio u potresu oštećenih predmeta restauriran je u laboratorijima Konzervatorsko-restauratorskog odjela AMZ-a, tri najteže oštećena kamena spomenika restaurirala je tvrtka Kvarin d.o.o. (osim kipa Apolona ili Diomeda, tu je restauriran i kip Viktorije te reljef Silvana), a 25 grčkih vaza, dvije egipatske stele i jedna kanopska vaza pro bono restaurirala Konzervatorsko-restauratorski laboratorij Narodnog muzeja u Pragu.

"Zahvaljujući našoj dugogodišnjoj suradnici dr. Jani Kopackovoj, koja je još prije uspostavila suradnju AMZ-a i Narodnog muzeja u Pragu, češki kolege su nam njenim posredstvom ljubavno ponudili pomoć nakon potresa, upravo zbog svog bogatog iskustva u restauraciji slikanih grčkih vaza i bojanih egipatskih kamenih spomenika. Postupak restauracije je u završnoj fazi, te bi trebao biti zaključen izložbom restauriranih predmeta u praškom Narodnom muzeju u prvoj polovici sljedeće godine", kaže ravnatelj AMZ-a.

Težak posao

Dosadašnji troškovi konzervacije i restauracije oštećenih predmeta iz AMZ-a iznose oko 40.000 eura.

Konzervator-restaurator Damir Doračić kaže kako su im najveći izazov tijekom spašavanja građe pohranjene u Arheološkom muzeju u Zagrebu svakako bila naknadna podrhtavanja tla za vrijeme dokumentiranja nastalih oštećenja te pakiranja i prenošenja predmeta u sigurnije, podrumске prostore.

"Uslijed oštećenja na zgradi postojala je opasnost od pada pojedinih konstruktivnih elemenata zgrade, a zbog otpale žbuke sa zidova, razbijenih stakala virina, slomljenih spomenika i ostalih oštećenja unutrašnjost zgrade je nakon potresa izgledala kao da je na nju pala bomba", priča.

"Osim toga, u to vrijeme raširena pandemija covida-19 te obvezne mjere zaštite dodatno su otežavale spašavanje predmeta. No, za-

hvaljujući predanosti i požrtvornosti djelatnika muzeja veliki dio predmeta ubrzo je pohranjen na sigurno ili zaštićen i stabiliziran. Isto tako, u danima neposredno nakon potresa, zbog povremenog isključivanja struje bilo je teško provoditi monitoring i održavati prikladne mikroklimatske uvjete neophodne za dugoročno očuvanje predmeta."

Kao posebno zahtjevne kad je riječ o restauraciji nakon potresa izdvaja dio keramičkih posuda iz pretpovijesne zbirke koje su bile razbijene u više od stotinu većih ili manjih ulomaka koje je bilo potrebno ponovno slijepiti i složiti u cjelinu, a njihovu ponovnu restauraciju dodatno su otežavali ostaci starih restauratorskih materijala koje se bez adekvatnih analiza često nije moglo razlikovati od originala.

"Uklanjanje tih restauratorskih materijala, od kojih su neki stari i više od 50 godina, iznimno je težak i dugotrajan posao koji u pravilu zahtjeva puno truda, spretnosti i strpljenja. No, iako se radi o velikoj šteti, neki od nastalih lomova, primjerice na nekim egipatskim predmetima, omogućili su nam i izradu analiza koje inače ne bismo mogli jednostavno provesti te na taj način pružili uvid u izvorne drevne materijale i tehnološke postupke", objašnjava Damir Doračić.

Novi postav

Što se obnove postava tiče, Ivan Radman-Livaja kaže kako se zapravo radi o vraćanju postava kakav je bio do ožujka 2020. godine.

"To je tada bio recentan postav, završen 2016. godine. Mogli smo vratiti tri segmenta postava u prvobitno stanje, ali s preinakama kako bi se poboljšala protupotresna zaštita. Riječ je o Egipatskoj, Antičkoj i Srednjovjekovnoj zbirci. Zbog nepopravljive štete na scenografiji i vitrinama morali smo odustati od povratka na prvotno stanje u slučaju Pretpovijesne i Numizmatičke zbirke, pa je napravljen privremeni postav s izborom iz fondusa tih zbirki."

Govoreći o budućim planovima, kaže da nemaju namjeru stati na tome.

"Da bi muzej opet zasjao u punom sjaju i mogao u cijelosti izložiti sve svoje zbirke, napravljen je kompletan idejni projekt novog stalnog postava, napravljeni su i verificirani svi elaborati vezani uz idejni projekt, muzeološku koncepciju, te projekt energetske učinkovitosti. Taj je projekt sad dobio i stručne recenzije te će biti predstavljen Hrvatskom muzejskom vijeću u rujnu. Kako je sva projektna dokumentacija spremna, želja nam je prijaviti se na neki sljedeći europski natječaj ili pak pokušati tražiti sredstva od Grada Zagreba i Ministarstva kulture."

Na jesen na prvom katu, najavljuje Radman-Livaja, planira veliku mađarsku izložbu pod nazivom "Prva naselja - izgubljeni svijet mladog kamenog doba jugoistočnog Podunavlja", a u Galeriji AMZ izložbu "Afrička zbirka Franjevačkog muzeja Tomislavgrad". □

